

LESSENSERIE
'RESPECT EN TAALGEBRUIK'

VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS
(groep 4, 5, 6)

RESPECT EN TAALGEBRUIK

KlasseTaal heeft een lessenserie ontwikkeld voor primair onderwijs.

Missie KlasseTaal

Het bevorderen van respectvol taalgebruik en het terugdringen van vloeken en schelden bij kinderen, jongeren en jongvolwassenen, zodat zij op een verantwoorde manier deelnemen aan de samenleving.

De lessenserie gaat uit van drie niveaus

- onderbouw, groepen 1-2-3
- middenbouw, groepen 4-5-6
- bovenbouw, groepen 7-8

Per bouw is een cyclus van 3 of 4 lessen samengesteld.

Daarnaast zijn extra lessen en opdrachten toegevoegd.

Les 1. Oriënterende les die de leerkracht zelf geeft.

Les 2. De gastles, gegeven door de gastdocent van KlasseTaal.

Als er niet voor de gastles gekozen wordt, kan de leerkracht een soortgelijke les zelf geven m.b.v. een Powerpoint.

Deze is te downloaden op <https://www.klassetaal.nl/wat-doen-wij/basisonderwijs/informatie-voor-leraren-po>

Les 3 (of 4). Vervolgles(sen), verzorgd door de leerkracht.

Les	Opbouw	Pagina	Bijlages
	Groepen 4, 5, 6 (B)		
B-1	Oriënterende les (brainstorm over taalgebruik)	3	-
B-2	(Gast)les over respect en taalgebruik	4	Ppt groep 4-5-6
B-3	Les over gedrag (meedoen, nadoen)	6	Nrs. 14, 15, 16 (pag. 12, 13 14)
B-E	Informatie over stopwoorden	8	-
	Extra opdrachten, o.a. creatieve opdrachten		Nrs. 17, 18 (pag. 15, 16)
	Bijlages bij de lessenserie	11	

Overige lessen PO

	Groepen 1, 2, 3 (A)
A-1	Oriënterende les (kijkplaat)
A-2	(Gast)les over soorten woorden
A-3	Les over emoties
A-E	Extra opdrachten
	Groepen 7, 8 (C)
C-1	Oriënterende les (enquête)
C-2	(Gast)les over de diepe betekenis van woorden
C-3	Les over soorten taalgebruik
C-4	Les over groepsvorming en groepsdruk
C-E	Extra les over regels Extra opdrachten, o.a. spel

Samenstelling: Kees Hazeleger, gastdocent KlasseTaal

Groep 4-5-6

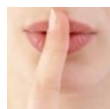
B-1 Introductie over schelden en vloeken				
Doel:	De leerlingen kunnen situaties benoemen waarin gescholden en gevloekt wordt. De leren beseffen dat schelden en vloeken kwetsend is voor anderen.			
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (40 min.)
1	<p>Inleiding</p> <p>Gedeelte van een boek voorlezen waarin wordt gepest of gescholden. Bijvoorbeeld uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Spijt van Carry Slee</i> - <i>Pesten is luf, cyberpesten is laffer van Bamber Delver en Liesbeth Hop</i> - <i>Pesten: stop van Veronique Puts</i> - <i>De tasjesdief van Mieke van Hooft</i> - <i>Pudding Tarzan van Ole Lund Kirkegaard</i> <p>Pesten kan op veel manieren, maar gebeurt vaak via de taal, door schelden of minachtende opmerkingen.</p>	Luisteren	Leesboek	5 min.
2	<p>We denken na over 'schelden'.</p> <p>We maken een woordweb. Waar denk je aan bij het woord 'schelden'? Het maken van een woordweb is een veelgebruikte manier om de woordenschat uit te breiden of om voorkennis te activeren.</p> <p>Bij dit onderwerp is het bedoeld om de gedachten over schelden (vloeken) op gang te brengen.</p> <p>N.B. Bij het maken van een woordweb (associaties) zijn weinig beperkingen. Maar het is nu niet de bedoeling om zoveel mogelijk scheldwoorden te roepen. Dit wordt vooraf meegedeeld. De leerkracht kan antwoorden oproepen door te vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> -<i>Wat is schelden?</i> -<i>Wat doet schelden met je?</i> -<i>Wanneer, waarom wordt er gescholden?</i> <p>We kunnen op twee manieren te werk gaan. Zie verder hieronder.</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Klassikaal, waarbij de leerkracht sturend optreedt B. Zelfstandig (In groepjes) 	Woordweb maken	Digibord Pen en papier	15 min.
2a	<p>A. Klassikaal</p> <p>Als het veld behoorlijk vol staat, wordt er gekeken wat we kunnen leren van de woordweb.</p> <p><i>(Tjonge, wat weten jullie veel over schelden, laten we eens naar de woordweb kijken)</i></p> <p>We gaan nu kijken of we verbanden zien. Welke woorden hebben met elkaar te maken? Een aantal woorden kan gebundeld worden. Die woorden worden omcirkeld. Per soort een ander kleur gebruiken. Bijvoorbeeld.</p> <ul style="list-style-type: none"> -<i>situaties waarin gescholden</i> -<i>wat het doet het met je?</i> <p>Ook kan gekeken worden naar oorzaak-gevolg. Wat hebben de woorden met elkaar te maken. Dit kan met pijlen worden aangegeven. Probeer tenslotte samen enkele conclusies te trekken. Bijvoorbeeld: Met schelden raak je de ander op een gevoelige plek.</p>	Woordweb maken	digibord	Idem (15 min)
2b	<p>B. Zelfstandig (in groepjes)</p> <p>Elke groep krijgt een groot vel papier. De groepsleden hebben elk een eigen kleur stift, zodat goed te zien is wat het aandeel is geweest van</p>	Woordweb maken	Pen en papier	Idem (15 min.)

	<p>elke leerling. Midden op het vel papier staat in een cirkel het onderwerp 'schelden'.</p> <p>Om de beurt, met de wijzers van de klok mee, schrijven de kinderen iets op wat dit bij hen oproept. (Tekenen mag ook, zoals bij een mindmap).</p> <p>Daarna geven de kinderen met pijlen en lijnen aan wat de begrippen met elkaar te maken hebben. Ze verwoorden dit met elkaar.</p> <p>Tenslotte worden de woordenwebben opgehangen en toegelicht.</p> <p>De klas kan de woordwebben met elkaar vergelijken en de leerlingen kunnen elkaar erover bevragen.</p> <p>In plaats van 'schelden' kan gekozen worden voor grof taalgebruik, vloeken, pesten, respect etc.</p>			
3	<p>Tot nu toe zijn we verkennend bezig geweest. We gaan nu nadenken over oplossingen.</p> <p>De kinderen krijgen de opdracht om in een groepje regels tegen schelden te formuleren. Ze schrijven de regels op een groot vel.</p> <p><i>Wij schelden niet omdat ...</i> <i>Wij schelden niet met ...</i> <i>Wij hebben respect voor ...</i> <i>Enz.</i></p> <p>Variaties:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Bedenk samen een respecthuis. In de ramen schrijf je regels tegen schelden. -Bedenk een respecttuin. Teken bij de planten en bloemen praatwolken waarin je regels tegen schelden schrijft. 	Oplossingen bedenken	Pen en papier	10 min.
4	<p>Opdracht</p> <p>Denk je in: je bent directeur van een school.</p> <p>Er wordt veel gescholden op het plein. Je wilt dat dit stopt. Daarom stuur je een brief naar de ouders. Wat komt er in de brief te staan? Hoe ga je het aanpakken?</p>	Brief schrijven	Pen en papier	10 min.

B-2 Gastles groep 4-5-6 over respect en taalgebruik				
	<p>De gastles kan gegeven worden door een gastdocent van KlasseTaal. Aanmelden kan via www.klassetaal.nl</p> <p>Als de school <i>niet</i> kiest voor een gastles van KlasseTaal, kan de leerkracht deze les zelf geven aan de hand van een Powerpoint die eveneens te vinden is op www.klassetaal.nl.</p> <p>Er zijn twee varianten:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Een Powerpoint <i>met</i> toelichting (ter voorbereiding). -En een Powerpoint <i>zonder</i> toelichting (om te gebruiken tijdens de les). 			
Doel	<p>Doel: aan het eind van de les weten de kinderen wat respect is.</p> <p>Voor wie ze respect hebben</p> <p>Dat taalgebruik en respect met elkaar te maken hebben.</p>			
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (40 min.)
Dia 1	<p>Wat houdt het woord KlasseTaal in?</p> <p>In het logo is een spelfout gemaakt. Het moet zijn <i>klassentaal, met tussen-n</i>. Maar dit is met opzet zo gedaan. Het woord KlasseTaal vat twee dingen samen.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Klasse betekent: goed gedaan. <i>KlasseTaal</i> is dus goede taal. 2. Daarnaast horen we het woord <i>klas</i> erin. <p>Hoe is ons taalgebruik in de klas, op school en daarbuiten?</p>	Luisteren, actief meedoen	Powerpoint Gr. 4-5-6	3 min.
Dia 2	<p>Respect is een breed begrip. We denken erover na.</p> <p>De kinderen zeggen al snel: respect is aardig zijn. Dat is waar. Maar het is meer. Respect is:</p>	Luisteren, actief meedoen	Powerpoint Gr. 4-5-6	3 min.

	<p>-de ander waarderen -de ander accepteren, hoe hij of zij ook is. (Iedereen is anders) -respect is ook: ontzag voor mensen met gezag (ouders, leraren, politie) -een ander woord voor respect is eerbied. (eerbied voor God).</p> <p>Deze poster vertelt waar het om gaat in deze les. Respect staat heel groot getekend. Dat is dus het belangrijkste. (Heb ik respect?) Dan kijken we naar het meisje dat roept: <i>Laat het horen!</i> Dat is het tweede. Als je respect hebt, dan kun je dat dus <i>horen</i>. Je kunt het merken aan iemands gedrag, wat iemand doet en de manier waarop iemand praat. Het gaat dus om: Wie ben ik vanbinnen? En hoe laat ik dat zien en horen.</p> <p>Respect is beleefd zijn → dan praat ik beleefd Respect is aardig zijn → dan praat ik vriendelijk Respect is de ander waarderen → dan zeg ik bijv. <i>Goed gedaan</i> Respect is elkaar accepteren → dan maak ik geen vervelende opmerkingen over iemands uiterlijk en ik discrimineer niet.</p>			
Dia's 3-7	<p>Om duidelijk te maken wat respect is, kunnen we de vraag stellen: voor wie heb je respect? In het memory-spel gaan we daarnaar kijken? Het memory-spel werkt anders dan het gewone spel. Je ziet straks 16 foto's. Zoek nu steeds twee foto's die met elkaar te maken hebben. Voor alle foto's geldt: <i>ik heb er respect voor ...</i> Noteer 1 - .. 2 - .. 3 - .. enz.</p> <p>Dia 7. De antwoorden: 1-7, respect voor familie, ouders 2-8, respect voor mensen met een handicap 3-10, respect voor zieken, maar ook voor zorgverleners 4-9, respect voor hulpverleners 5-12, respect voor leraren 6-15, respect voor dieren, de natuur 11-13, respect voor wat klein en kwetsbaar is 14-16, respect voor geloof, God</p>	Opdracht maken	Powerpoint Gr. 4-5-6	7 min.
Dia 8	<p>We zoomen nog even in op de verschillende soorten respect.</p> <p>1. Dit is min of meer <i>verplicht</i> respect, dat heeft te maken met gezag en ontzag. Je moet er naar luisteren. (Tussen haakjes, waarom is dit zo? Waarom moet je luisteren naar de scheidsrechter. Anders wordt het een chaos). Naar wie <i>moet</i> je luisteren? Nummers 1, 3, 5 de juf, de meester, de politie</p> <p>2. Dit respect is: Goed voor zorgen, goed mee omgaan. Respect voor wie hulp nodig hebben. Dit respect is niet verplicht, maar dat doe je vrijwillig, dat <i>wil</i> je. Nummers 2, 4, 6 het konijntje, het meisje met handicap, de baby.</p>	Luisteren, meedoen	Powerpoint Gr. 4-5-6	4 min.
Dia's 9 - 17	<p>Respect... laat het (NIET) horen. In de komende dia's (met foto's die we kennen uit het memoryspel) maken we de koppeling tussen respect en taalgebruik. Er komt nu (helaas) een nieuw aspect aan de orde, de scheldwoorden. Soms is het dus: respect, laat het maar NIET horen. Wie respect heeft, scheldt niet. De foto met vinger voor de mond (ssst) benadrukt dit.</p> <p>Scheldwoorden hebben vaak te maken met kwetsbare gebieden. Denk aan handicap, ziekte, afkomst, huidskleur, geloof. Deze onderwerpen</p>	Luisteren, actief meedoen	Powerpoint Gr. 4-5-6	10 min.

	<p>vragen juist om veel respect in plaats van ze te gebruiken als scheldwoord.</p> <p>We kijken niet alleen wat niet moet, maar hoe het wel kan. Dit benadrukken we in de dia met het klassetaallogo.</p> <p>Dia 11</p> <p>Deze video laat heel goed zien wat het scheldwoord 'mongool' losmaakt bij mensen met het Downsyndroom. Bij Maud wordt razende als ze het woord 'mongool' hoort. Ze voelt goed aan dat er misbruik wordt gemaakt van de verstandelijke handicap waar zij mee te maken heeft.</p>			
Dia 18	<p>Als afsluiting van de les leren we het KlasseTaal-lied</p> <p><i>KlasseTaal, KlasseTaal</i> <i>Weg met al die grove taal</i> <i>Toon respect en laat het horen</i> <i>Wees voorzichtig met je woorden</i> <i>KlasseTaal KlasseTaal</i> <i>Dat is goed voor allemaal</i></p> <p>-paar keer rappen/dreunen -gebaren erbij maken (bedenken) -zingen op de wijs van Altijd is Kortjakje ziek</p>	Meedoen, zingen, rappen	Powerpoint Gr. 4-5-6	3 min.
Dia 20	<p>Lesbrief groep 3-4 of 5-6</p> <p>Er gewerkt worden aan Lesbrief gr. 3-4 of Lesbrief gr. 5-6. (afhankelijk van de betreffende groep) Download de gewenste lesbrief.</p> <p>https://www.klassetaal.nl/wat-doen-wij/basisonderwijs/informatie-voor-leraren-po/lesbrief-gr-3-4</p> <p>https://www.klassetaal.nl/wat-doen-wij/basisonderwijs/informatie-voor-leraren-po/lesbrief-gr-5-6</p>	Lesbrief maken	Lesbrief Gr. 3-4 of 5-6	10 min.
Extra dia's	<p>De extra dia's met de weegschaal laten zien dat een scheldwoord veel impact heeft. Uit onderzoek is gebleken dat tegenover één scheldwoord wel 5 positieve woorden moeten worden uitgesproken om weer het in balans te laten komen.</p> <p>Er is ook nog een dia met een YouTube-film over respect in de sport.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=EgHPpJODDPY</p>	Meedoen	Powerpoint	--

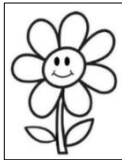

B-3 Les over gedrag (meedoen, nadoen)				
Doel	<p>Aan het eind van de les hebben de leerlingen geleerd</p> <ul style="list-style-type: none"> - dat we ons gedrag van anderen leren en overnemen - dat dit ook voor taalgebruik geldt <p>Verder</p> <ul style="list-style-type: none"> - dat stopwoorden kwetsend kunnen zijn maken kunnen hebben met ziektes of geloof - dat er moed voor nodig is om niet mee te doen met de groep. 			
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (40 min.)
1	<p>Inleiding</p> <p>Film van agenten die op straat iemand nadoen.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=pE8ng50D_3A</p> <p>Wat is hier grappig aan? Het filmpje laat iets van zien van ons gedrag. We doen vaak ongemerkt mee met anderen.</p>	<p>Kijken, bespreken</p> <p>Invullen</p>	<p>Video</p> <p>Werkblad B-3 Bijlage 16</p>	5 min.
	<p>We doen nu een soort test. Bekijk de film.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=7abVbgrHdWYY</p> <p>Wat gebeurde er toen je naar het filmpje keek? Je moest (waarschijnlijk) ook lachen. Dat is heel normaal. Onze hersenen zijn er op ingesteld om</p>	Kijken, bespreken	Video	5 min.

	<p>dingen na te doen (spiegelneuronen). Je laat merken dat je elkaar begrijpt, dat je je inleeft in de ander (empathie).</p> <p>Bij welke gedragingen gebeurt het ook dat je als vanzelf meedoet?</p> <ul style="list-style-type: none"> - huilen - bewegen (dansen, klappen) - gapen, kuchen 	Invullen	Werkblad B-3 Bijlage 16	
2	<p>We denken door over <i>nadoen, meedoen</i>. Wat is er positief aan?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. We kunnen iets leren door het na te doen. Bijv. een techniek bij sport of de uitspraak van een vreemde taal. 2. Het geeft een fijn gevoel om samen bezig te zijn. Bijv. zingen. 3. Meedoen versterkt het gevoel dat je deel uitmaakt van een groep. Bijv.: We kleden ons op dezelfde manier De kleuren en het logo van je <i>sportoutfit</i> laten zien bij welke club je hoort. Een <i>uniform</i> laat zien bij welke beroepsgroep de persoon hoort. De <i>klederdracht</i> van vroeger liet zien uit welke plaats of streek je komt. Jongeren kleden zich anders dan ouderen. Zo laat je zien bij welke groep je hoort. 	Bespreken	Bijlage 14 (foto's van groeps-kleren)	5 min.
4	<p>We maken de stap naar taal, spreken. In eerste instantie heb je het praten geleerd van je ouders. Vervolgens leer je veel woorden op school. Van wie leer je nog meer taal/woorden?</p> <ul style="list-style-type: none"> - klasgenoten, vrienden - films - boeken - internet <p>Wat geldt voor kleding (zie boven), geldt ook voor onze manier van spreken. Met onze taal of dialect laten we horen uit welk land of uit welke streek we komen. Of .. bij welke groep je wilt horen. De taal of het dialect verbindt ons met elkaar.</p> <p>Wanneer wordt meedoen (of nadoen) vervelend, negatief?</p> <ul style="list-style-type: none"> -als we het klakkeloos doen, zonder bij na te denken. -als we iets doen dat helemaal niet bij ons past (onze eigen identiteit verloochenen). -als we iets doen dat voor onszelf of anderen nadelig en schadelijk is. -als we aan iets meedoen dat normen (van fatsoen, respect, eerbied) overschrijdt. <p>Kijk naar de foto's en benoem wat er gebeurt..</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p>Foto 1 rellen, vernielingen Foto 2 meedoen met pesten, schelden Foto 3 scheldwoorden gebruiken</p> <p>Lelijke woorden verzijn je (meestal) niet zelf. Je hebt ze ooit een keer van iemand overgenomen. Op een oude poster van de Bond tegen vloeken stond een papegaai. Er stond bij <i>Word geen naprater</i>.</p>	Bespreken	Werkblad B-3 Bijlage 16	5 min.
		Invullen	Bijlage 15 (foto's van negatief groeps-gedrag)	

5	<p>Tekenopdrachten (maak een keuze uit 1 of 2)</p> <p>1. We leren natuurlijk ook veel goede woorden van elkaar. Laat de papegaai daarom nu mooie woorden zeggen. Teken in het midden van het blad een papegaai. Schrijf in praatwolken er omheen zoveel mogelijk goede, vriendelijke woorden zoals complimenten. Geef je papegaai een naam. Schrijf met grote letters bovenaan je blad, de klassetaal-papegaai.</p> <p>2. Lelijke woorden zoals bijv. <i>k*t en l*I</i> worden ook wel <i>schuttingtaal</i> genoemd. Dat komt omdat je deze woorden soms op een schutting of muur ziet staan. Teken nu een schutting met alleen mooie woorden.</p>	Tekenen, woorden bedenken	Pen, papier, kleurpotloden	15 min.
6	<p>Spel 'Doe niet mee met de rest'</p> <p>Niet meedoen met de rest kost moeite. Je gaat tegen de stroom in. De leerkracht geeft opdrachten, maar de leerlingen doen precies het omgekeerde. Daar moet je bewust bij nadenken. (<i>staan = zitten, stil staan = lopen, beneden = boven, schreeuwen = fluisteren enz.</i>) Bijvoorbeeld: Luister niet goed - Kijk naar boven - Kijk naar beneden - Kijk naar rechts Kijk naar links - Kijk blij - Kijk boos - Ga zitten (=lopen) Loop hard door het lokaal - Loop hard in de richting van de deur Loop hard in de richting van het raam - Geef iemand een voet (=hand) Schreeuw hard: hallo - Zeg iets <i>lelijks</i> tegen de ander Loop! (=stilstaan) - Zoek niet naar je plaats - En ga daar staan (=zitten) Doe je ogen open - Schreeuw: wij hebben respect voor iedereen Doe je ogen dicht - Dit was het begin van de oefening.</p> <p><i>Variant: de jongens doen de opdracht wel exact, de meisjes niet. Na enige tijd andersom.</i></p>	Luisteren, bewegen	Jezelf	5 min.

Extra lessen, opdrachten

B-E	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd
1	<p>Stopwoorden</p> <p>Bekijk het filmpje https://www.youtube.com/watch?v=a1WTop7qHRw Welk woord zegt Frans Bauer heel vaak, wel 8 x in een paar minuten. (Zeg maar). We noemen dit een stopwoord. Ook het gebruiken van stopwoorden heeft te maken met groepsgedrag, meedoen.</p> <p>Uitleg <i>Stop</i> in stopwoord betekent hier niet <i>STOP, STA STIL</i>. Het werkwoord <i>stoppen</i> kan ook <i>vullen</i> betekenen. Bijvoorbeeld. Ik <i>stop</i> de boeken in mijn tas. Je kunt ook een gat <i>dichtstoppen</i>. (Vroeger naaiden de mensen gaten in de sokken dicht. Dat werd <i>kousen stoppen</i> genoemd). Bij een <i>stopwoord</i> maken we een leeg stukje van de zin dicht. Waarom doen we dat? We kunnen daarmee tijd winnen om na te denken. Bijvoorbeeld <i>uhh</i>. Met het stopwoord kun je ook je woorden afzwakken, als je iets niet zeker weet. Bijv. <i>Of zo, eigenlijk, zeg maar, soort van</i>. Meestal zijn we er ons niet van bewust dat we een stopwoord gebruiken. Het is een gewoonte die we van anderen geleerd hebben. Het is papegaiengedrag.</p>	Kijken Actief meedoen	Video's	7 min.

	<p>1. Welke stopwoorden gebruik jij? 2. Wat vind je ervan als mensen vaak hetzelfde stopwoord gebruiken?</p> <p>We bekijken nog een filmpje van stopwoorden. Het is een interview op straat in Gouda. https://www.youtube.com/watch?v=kstaJ40cz1k</p> <p>1. Kun je er nog een aantal noemen, die je gehoord hebt? 2. Welke vond je wel grappig? 3. Vind je dat alle stopwoorden moeten kunnen? Welke niet?</p> <p>We nemen dus gemakkelijk woorden over en zijn ons vaak niet bewust van wat we zeggen. Op die manier zeggen we soms woorden die een diepe betekenis hebben. Woorden die je veel hoort zijn: <i>Oh my God</i> of <i>Jezus</i>. Gelovige mensen vinden dit storend, omdat de naam van God en van Jezus veel voor hen betekent.</p>				
2	<p>Domino</p> <p>Als voorbeeld nemen we het dominospel. Zet een rijtje stenen neer op tafel. De dominostenen symboliseren ons gedrag. Als de eerste valt, vallen ze allemaal om. Gaat het ook zo makkelijk met ons gedrag? De een scheldt, de volgende ook en ga zo maar door. Hoe kunnen we het schelden stoppen? Moeten we het normaal vinden dat 'half Nederland' <i>k*t en f*ck</i> roept? Is er iets aan te doen? Wat kunnen we doen zodat het schelden en vloeken stopt? Laat de leerlingen zelf oplossing bedenken.</p> <p>Bijvoorbeeld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. We maken een dam tegen schelden. Je kunt letterlijk je hand ertussen zetten en de dominostenen blijven staan. 2. Je haalt er een paar stenen tussenuit. Dat wil zeggen. Wij, (onze klas) doen niet mee met schelden. <p>We kunnen ook een tegenbeweging in gang zetten. We schelden, niet maar geven complimenten.</p> <p>Laat als afsluiting de film Mensen-domino zien https://www.youtube.com/watch?v=47HM_5LnXOk Recordpoging voor het Guinness Book of records van het langste <i>levend-dominospel</i> ter wereld. Alle mensen + matrassen vallen een voor een om. Een mooi beeld van hoe we ons vaak gedragen. De film eindigt daarom met de vraag: Hoe snel val jij om?</p>		Kijken Actief meedoen	Domino- spel	5 min.
3	<p>Maak een complimentenbloem</p> <p>Kies een persoon, bijvoorbeeld een klasgenoot. Maak voor hem of haar een mooie bloem. Schrijf de naam van die persoon in een van de blaadjes onderaan. Schrijf in de bloemblaadjes een aantal complimenten en positieve dingen over die klasgenoot.</p>		Kleuren, complimen- ten beden- ken	Bijlage 17	10 min.
4	<p>Gereedschapskist tegen schelden / boos worden</p> <p>Hoe kun je reageren als iets niet lukt? Maak je eigen gereedschapskist.</p>		Handvat- ten beden- ken	Bijlage 18	10 min.

Creatieve opdrachten groep 4-5-6

	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd
1	<p>Maak een gedicht of rap over pesten</p> <p>Het gedicht heeft minstens 6 regels. De rap minstens 10 korte regels.</p> <p>Maak gebruik van de rijmwoorden hieronder: <i>fijn - pijn - plein – klein</i> <i>kwetsen - kletsen</i> <i>perfect – respect</i> <i>schelden - (geen) helden</i> <i>stop - hou op - (niet) top</i> <i>gemeen - alleen</i> <i>waarderen - leren - (niet) discrimineren</i> <i>Enz.</i></p> <p>De woorden mogen ook vooraan rijmen (beginrijm). <i>schelden - schande - schuld</i></p>	Gedicht maken	Pen en papier	10 min.
2	<p>Bedenk een verhaal over schelden</p> <p>Denk na over:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Wie zijn de hoofdpersonen?</i> - <i>Wie wordt gepest en uitgescholden?</i> - <i>Op welke manier wordt er gepest? Wordt er ook gescholden?</i> - <i>De rollen, wie zijn de meelopers en wie zijn de helpers?</i> <p>Verdeel het verhaal in stukjes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Het begin, de pestsituatie</i> - <i>Het middenstuk, er gebeurt iets, waardoor de situatie verandert</i> - <i>Het slot, de oplossing</i> <p>Extra: Maak een rollenspel van het verhaal en speel het uit.</p> <p>Tip: op YouTube vind je verschillende korte films over pesten. Bijvoorbeeld: https://www.youtube.com/watch?v=eEKx9M-D8Gc</p>	Verhaal maken	Pen en papier	10 min.
3	<p>Poster</p> <p>Maak in tweetallen een poster tegen schelden (of pesten). Denk na over de slogan en de bijbehorende tekening.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Voor wie is de poster bedoeld?</i> - <i>Wat wil je er precies mee zeggen?</i> <p>Als de posters klaar zijn, kunnen ze in de klas of in de hal opgehangen worden.</p>	Poster bedenken	Papier, kleurpotloden, Verf Lijm	10 min.

BIJLAGES 14 t/m 18
BIJ DE LESSENSERIE
'RESPECT EN TAALGEBRUIK'

VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS
(groep 4, 5, 6)

Bijlage 14

'Groepskieren'

Bijlage 15

Negatief groepsgedrag

1. Wat deed jij toen je het filmpje van het lachende kindje zag? Waarschijnlijk moest je ook lachen. Je hersens geven een seintje om mee te lachen. Bij welke dingen heb je het nog meer dat je bijna vanzelf iets meedoet? Noem er twee.

a. b.

2. Soms gaat iets vanzelf. Soms moet je er bij nadenken. Wat gaat vanzelf, wat niet? Zet kruisjes.

	Gedrag/activiteit	Gaat vanzelf	Gaat niet vanzelf
1	kauwen als je iets eet		
2	cadeau uitzoeken voor je moeder		
3	benen bewegen als je fietst		
4	Je jas ophangen		
5	iemand uitschelden		
6	tanden poetsen		
7	schrikken als iemand opeens <i>boeh</i> roept		
8	lachen als je iets grappigs ziet		
9	zin in iets lekkers als je in de snoepwinkel staat		
10	iets lelijks roepen als je je zeer doet		

3. Je leeft niet helemaal alleen in je uppie. Gelukkig maar. Je hoort bij een gezin, een familie. Bij welke groepen hoor je nog meer? Noem er twee.

a. b.

4. Je moet je aanpassen aan de regels die bij de groep horen. Noem eens een groepsregel.

.....

5. Door bepaalde kleding te dragen, laat je zien dat je bij een bepaalde groep hoort. Alle groepsleden dragen ongeveer dezelfde kleren. Noem enkele voorbeelden.

a. c.
b. d.

6. Iets samen doen is leuk, maar *meelopen* is niet altijd positief. Kijk naar foto hiernaast. Wanneer is het niet positief?

Als je meedoet met

7. De manier je praat, neem je voor een groot deel over van anderen. Ook lelijke taal, zoals scheldwoorden en vloeken leren we van anderen. Wanneer gebruik jij lelijke woorden?

.....

Misschien vind je het stoer om lelijke woorden te gebruiken. Als je lelijke woorden zomaar nadoet, lijkt je een beetje op een papegaai. Die roept alles na zonder dat hij de woorden snapt.

8. Opdracht.

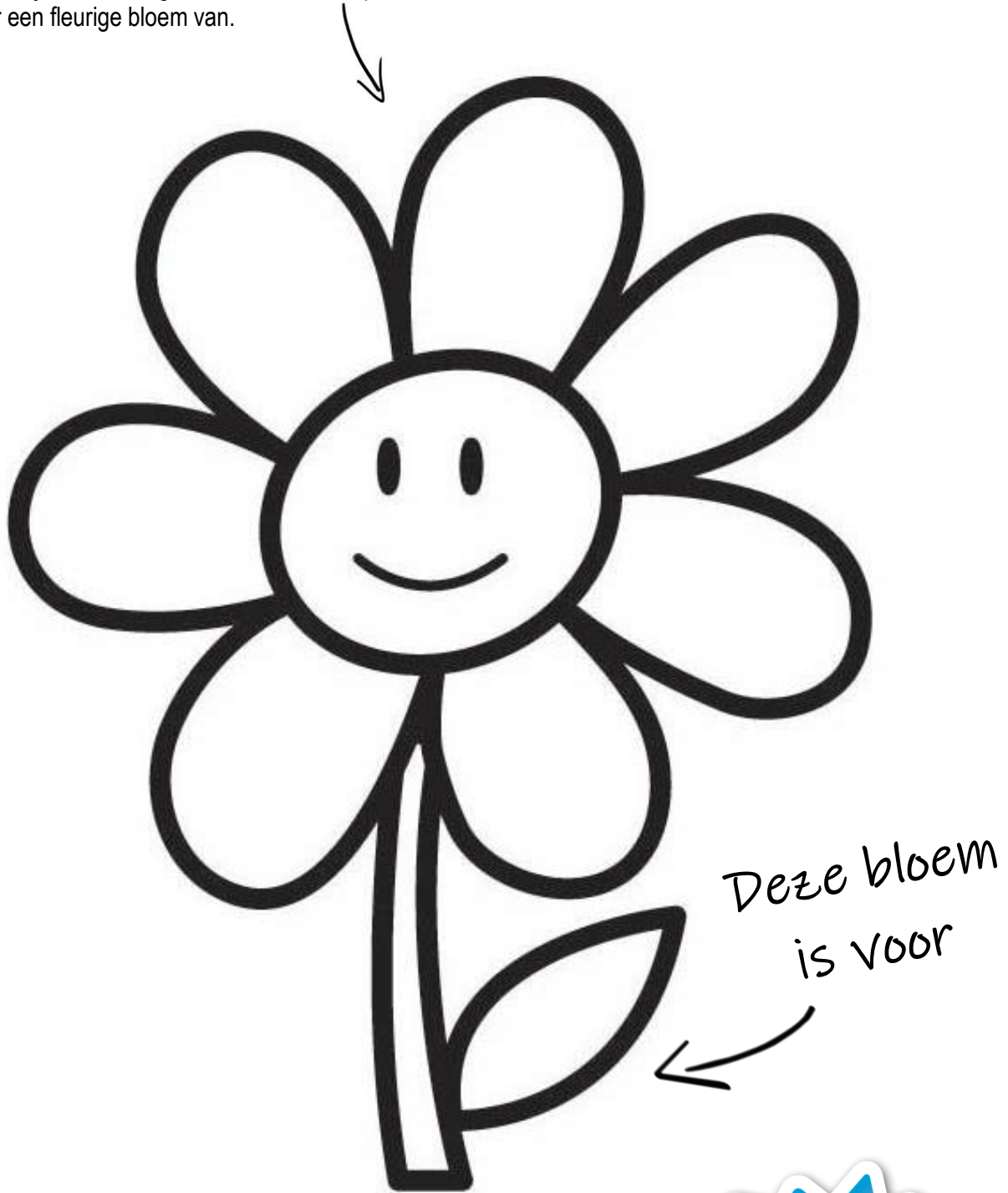
Teken een papegaai. Teken om de papegaai praatwolken. Schrijf met goede, mooie woorden in de praatwolken.

Geef de papegaai een naam. Schrijf het boven het blad, **de klassetaal-papegaai**.

Zeg het met bloemen

Je hebt vast weleens iemand blij gemaakt met een bloemetje. Ongeveer hetzelfde gebeurt er als je iemand een compliment geeft.

Kies iemand uit die jij in het zonnetje wilt zetten. Zet de naam van hem of haar in het onderste blaadje. Schrijf in de bloemblaadjes iets aardigs voor of over deze persoon. Maak er een fleurige bloem van.

Bouwen aan meer respect. Welke gereedschappen gebruik jij?

Een bouwvakker heeft gereedschap nodig. Om goed met elkaar om te gaan, heb je ook gereedschap nodig. Geen hamer of een zaag, maar **handvatten** die je helpen.

Soms floept er zomaar een grof woord uit je mond. Bijvoorbeeld wanneer je op je duim slaat. Of als er iets anders helemaal mis gaat. Of als ze je pesten. Vervelend.

Wat helpt jou om toch niet te gaan vloeken en te schelden?

Enkele handvatten heb je vast wel geleerd. Bijvoorbeeld: zeg *Stop hou op*, als iemand iets doet, dat je niet leuk vindt. **Weet je er nog meer? Schrijf het in de gereedschappen.**

(Als het niet helemaal in het gereedschap past, is dat niet erg).

